

A tanárképzés helyzetértékelése és új rendszere

Kaposi József, 2014

Gazdasági környezet

- EU- átlaghoz való felzárkózás igénye
- Nemzeti Stratégiai Referenciakeret → a foglalkoztatás bővítése szükséges
- 2006 és 2011 között → konvergencia program és reálgazdasági válság
 - a hazai GDP 3,1%-al a foglalkoztatottság 3,0 %-kal csökkent
- 2010-re
 - 11,2%-ra növekedett a munkanélküliség aránya
 - Ezzel párhuzamosan a 15-6 éves korosztályok esetében a foglalkoztatottság 54,6%-ra csökkent, ami több, mint 10%-al marad el az uniós átlagtól
- 2011
 - a költségvetés oktatási kiadásai 4%-al csökkentek, de a felsőoktatásra fordított kiadás 4,4%-al több, mint 2010-ben
 - a felsőoktatásba fektetett állami források megtérülése az OECD átlag 1,6-szerese

Demográfiai trendek

- ▶ A népesség csökkenése folytatódik → Az újszülöttek száma két generáció alatt kevesebb, mint felére csökkent, jelenleg már tartósan 100 ezer alatti
- ▶ Stagnáló, vagy csökken pedagóguslétszámmal kell számolni
→ Szakmai szelekcióra ad lehetőséget
- ▶ A csökkenés a felsőoktatásban is megjelenik

Demográfiai trendek II.

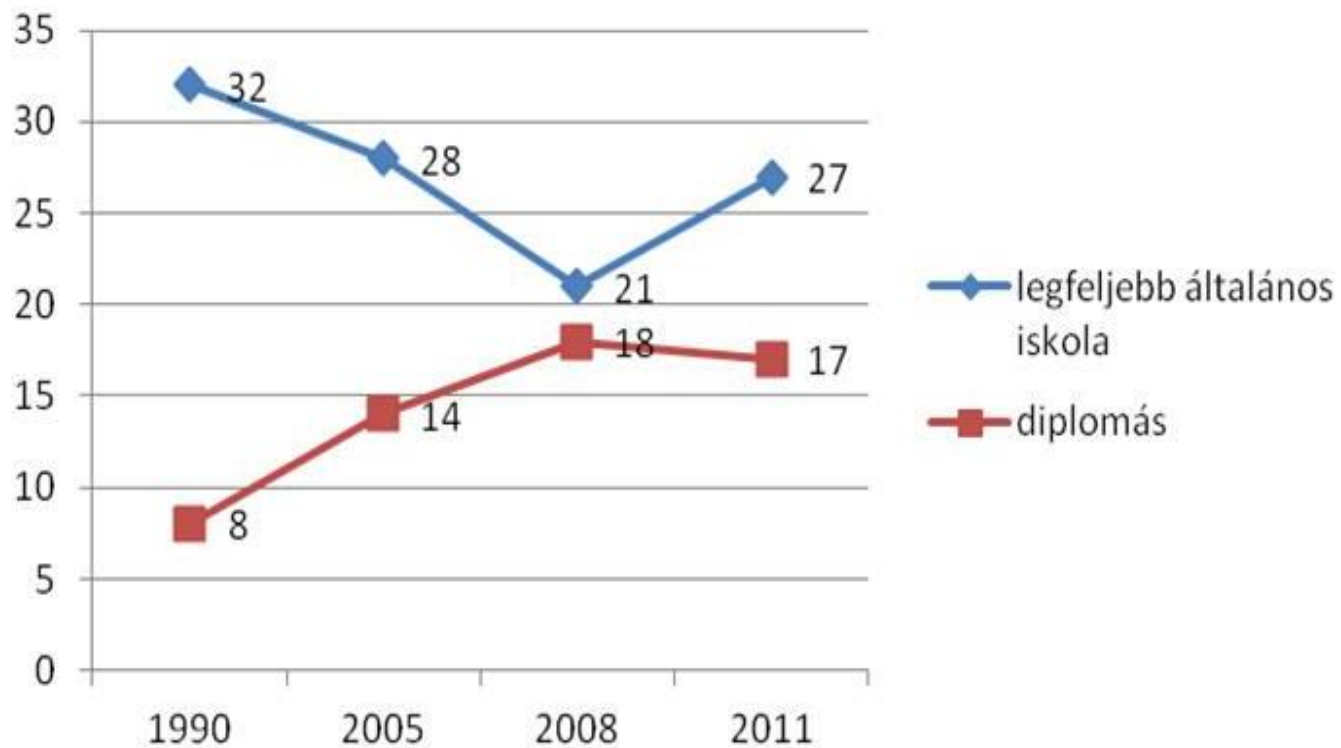
Magyarország felsőoktatás szempontjából releváns korcsoportjainak várható létszáma

Népesség								
korcsoportok szerint (ezer fő)	2000	2005	2010	2015	2020	2030	2040	2050
14–17	511	503	476	398	408	417	387	352
18	141	128	129	108	100	105	100	89
18–21	605	510	509	463	398	421	410	363
22–25	707	581	518	516	454	427	428	388
26–29	564	692	561	527	518	420	437	417
30–34	678	746	855	695	662	551	553	549
35–39	622	681	746	855	697	650	539	558

Forrás: Polónyi István (2009): Tömegesedés és esélykiegyenlítés a hazai felsőoktatásban,
<http://www.ofi.hu/tudastar/uj-pedagogiai-szemle-090930-5050160>

Demográfiai trendek III.

A lakosság iskolázottsága

Forrás: KSH

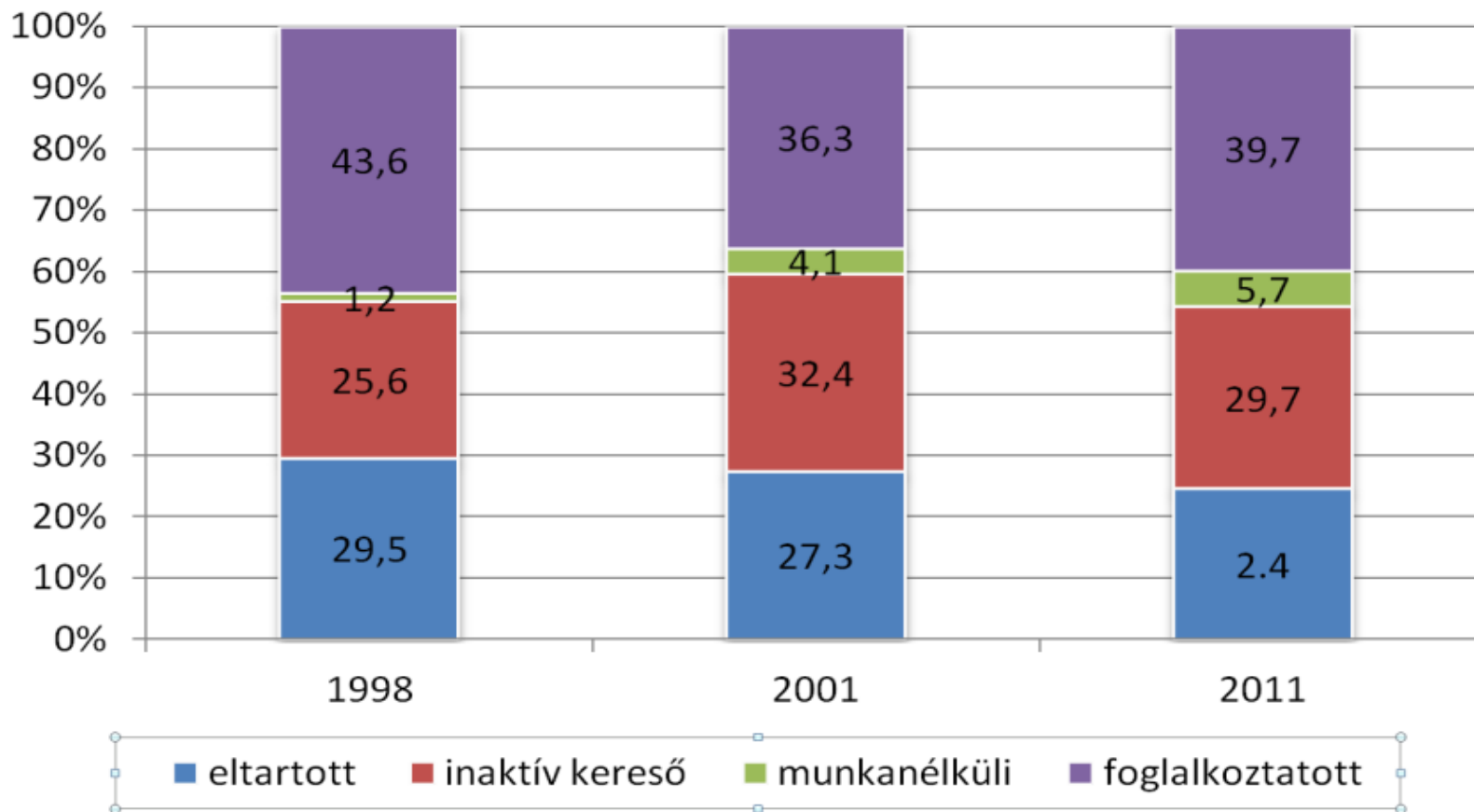
Demográfiai trendek IV.

- A felsőfokú végzettségűek aránya jelentősen elmarad a nálunk versenyképesebb országokétól → a megfelelő arány elérése szükséges a versenyképesség javításához
- Az LLL területén jelentős elmaradásaink vannak
 - a magyar 25–64 évesek átlagosan 9%-a vett részt formális és/vagy nem formális képzésben, míg az uniós átlag 37,4% (Education at a Glance 2010.)
- Az előrejelzések szerint az állami finanszírozású férőhelyek számának csökkentése következtében 2020-ban a 25–29 évesek között 4%-kal kisebb arányban lesznek diplomások, mint az alapesetben.

Munkaerőpiac, foglalkoztatottság

A népesség megoszlásának változása aktivitás szerint

Munkaerőpiac, foglalkoztatottság II.

- ▶ Az uniós átlaghoz viszonyítva alacsony az idősek (55–64-éves korúak) és a nők foglalkoztatottsága. Bár bizonyos területeken magas a be nem jelentett munkavégzés aránya
- ▶ A kedvezőtlen tendenciákat korigálhatja, megelőzheti a magyar oktatási rendszer eredményességének fejlesztése → ebben kulcsszereplő a pedagógus

A felsőoktatási rendszer változásai

- ▶ Állami szerepvállalás átalakulása
 - ▶ Kimeneti követelményekből kiinduló tantervek, képzési programok egységes minőségellenőrzés, határozott idejű állami akkreditáció, korszerű minőségbiztosítási formák.
 - ▶ Az intézményi autonómia biztosítása mellett szektorsemleges, normatív finanszírozás, továbbá átlátható gazdálkodás kötelezettsége.
 - ▶ A felsőoktatásra jutó GDP-felhasználás növekedése stagnál, a korporatív jellegű állami irányítás terjed.

A felsőoktatási rendszer változásai II.

▶ Képzési rendszer alakulása

- ▶ A lineáris (többsziklusú) rendszer lehetővé teszi a tömeg- és az elitképzést.
- ▶ Az elaprózott intézmények integrálása potenciálisan növeli a költséghatékonyságot és a képzési rugalmasságot, amennyiben a menedzsment reformjával jár együtt.
- ▶ A képzési programválaszték koncentrálódik, a mobilitás növelése és a konvertálhatóbb tudás érdekében.
- ▶ Standardizált modulrendszerű képzés, az ezzel párosuló kredit transzfer az időbeli mobilitás lehetőségét teremti meg.
- ▶ A posztgraduális képzés funkcióbővülése ma az intézményesült szakmai specializációt szolgálja (átképzés és továbbképzés).
- ▶ A felsőfokú szakképzés szerepének növekedése a felsőoktatásban.
- ▶ A multimédiás és távoktatásos képzés elterjedése.

A felsőoktatási rendszer változásai III.

- ▶ Az intézményi működés/gazdálkodás peremfeltételeinek alakulása:
 - ▶ A fajlagos állami támogatás nagysága csökkenő (hallgatóra vetítve).
 - ▶ Normatív finanszírozás (már nem szakonként differenciálva, hanem teljesítménymutatók alapján).
 - ▶ Egyéni költségviselés egyre több formában, esélykiegyenlítő mechanizmusokkal párosítva.
 - ▶ Saját bevételek egyre növekvő aránya változatos formában (költségtérítéssel képzések, regionális szolgáltatások, kutatások, távoktatás, posztgraduális kurzusok, alkalmazott kutatások, bevételtermelő szervezeti egységek működtetése).
 - ▶ Előtérbe kerülő professzionális szervezet (koncentrált, nagy szervezeti egységek, élükön menedzserekkel), a fenntartók képviselőiből álló testület (belső érdekviszonyoktól független vezetői kinevezés, visszahívás, stratégia, szervezet), nem utolsó sorban pedig a professzionális operatív vezetés.
-

A pedagógusképzés általános helyzetképe

- ▶ *„Általánosan elfogadott tény, hogy közoktatásunk súlyos válságban van. A kilábaláshoz az oktatási folyamat legfontosabb, legmeghatározóbb tényezőjének helyzetén kell legelőször javítani. Ez a tényező kétségkívül a tanár.” (MTA Oktatási Munkacsoport 2010)*
- ▶ **Nehezítő körülmények**
 - ▶ A pedagógus pálya presztízsvesztesége
 - ▶ Kiegész, anyagi gondok
 - ▶ A tanulók megváltozott tanulási szokásaihoz való igazodás szükségessége
 - ▶ LLL, IKT, kompetencia alapú oktatás → kihívás a tanárok számára

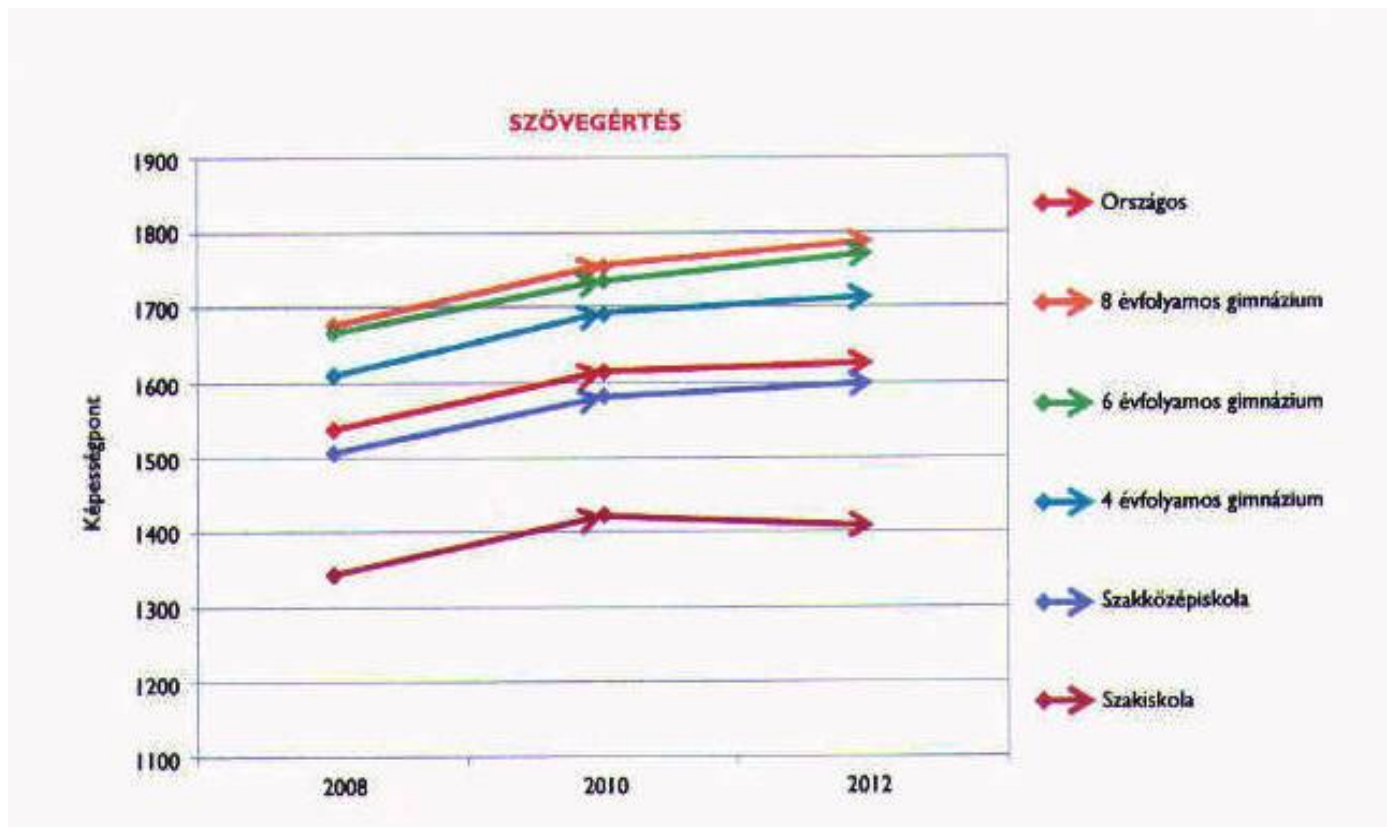
A köznevelés eredményessége, esélyegyenlőségi mutatók I.

- ▶ Az információs társadalomban a tudás és a tudástermelés a gazdaság motorja
- ▶ Szofisztikált elemzési módszerek (PISA, skills strategy)
- ▶ A hazai iskolarendszer szelektív, iskolatípusonként homogenizálódott (OECD PISA 2009)
 - ▶ Magyarország azok közé az országok közé tartozik, ahol az iskolán belüli különbségek csekélyebb mértékűek, mint az OECD átlag, ugyanakkor az iskolák közötti különbségek jóval nagyobbak.
 - ▶ A családi háttér és a tanulói teljesítmény közötti kapcsolat sokkal erősebb más országokhoz képest, amely arra utal, hogy a magyar oktatási rendszerben nagy az egyenlőtlenség.
- ▶ A gazdasági elemzések azt bizonyítják, hogy a közoktatás fejlesztése a legjobb beruházás. (OECD 2010)

A köznevelés eredményessége, esélyegyenlőségi mutatók II.

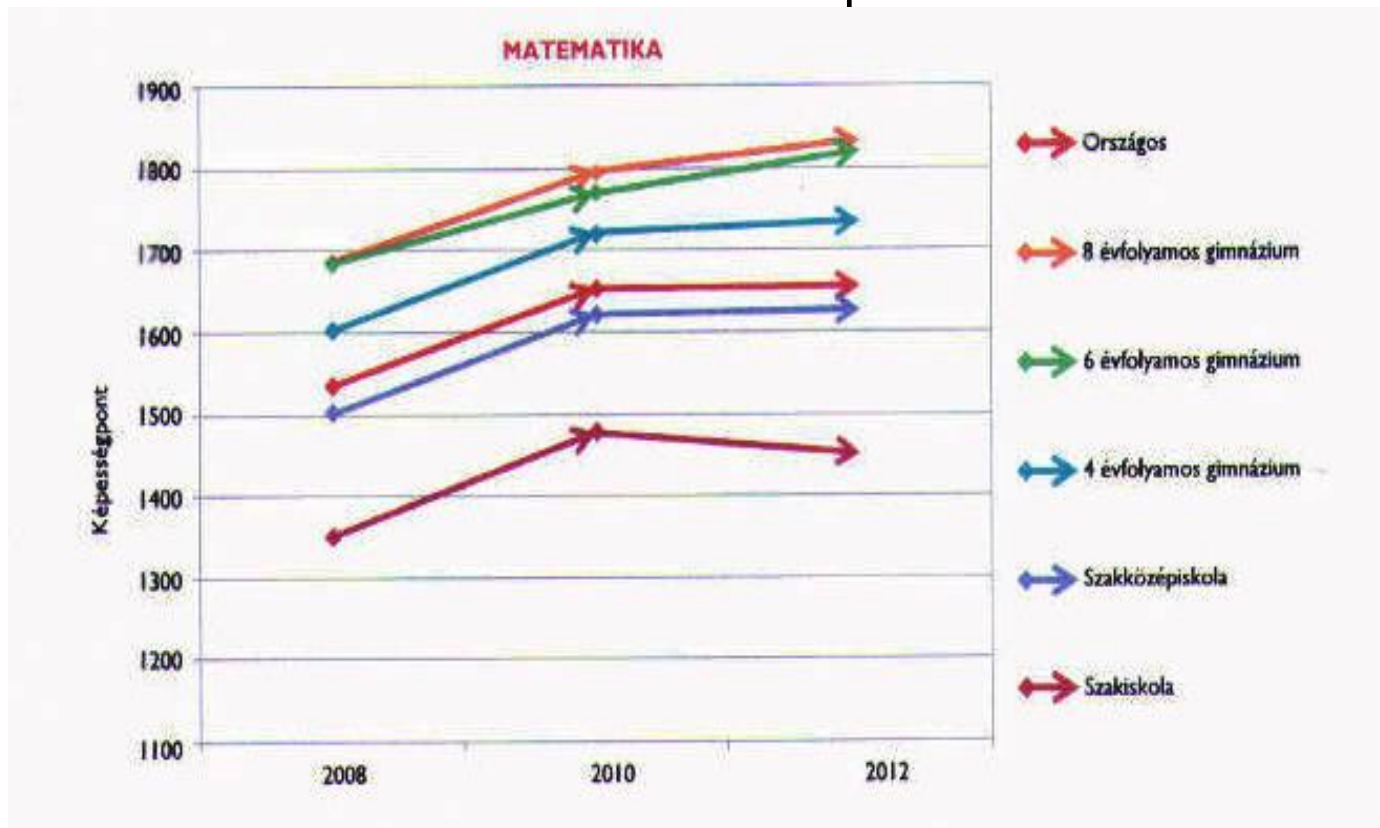
Szövegértési kompetencia mérési eredményeinek változása iskolatípusonként

Forrás: http://www.kir.hu/okmfit/files/OKM_2012_Orszagos_jelentes.pdf

A köznevelés eredményessége, esélyegyenlőségi mutatók III.

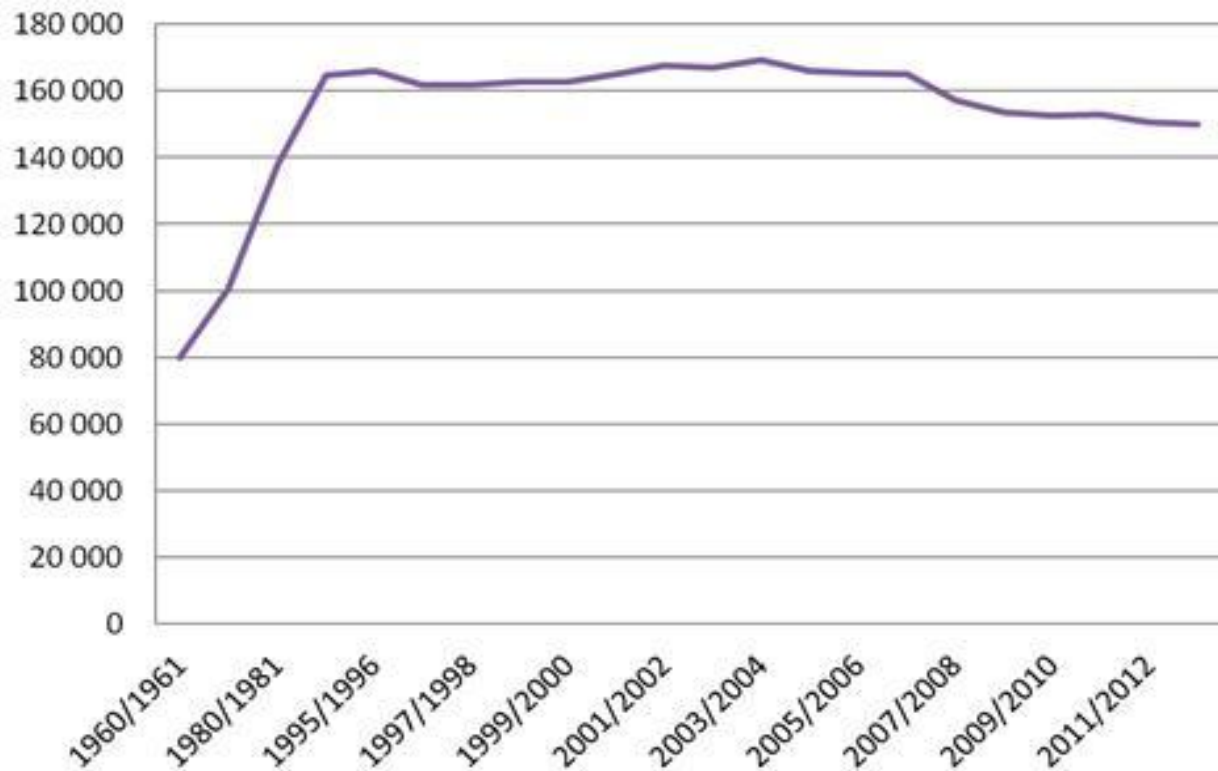
Matematikai kompetencia mérési eredményeinek változása iskolatípusonként

Forrás: http://www.kir.hu/okmfit/files/OKM_2012_Orszagos_jelentes.pdf

A pedagógusok munkaerő-piaci helyzete I.

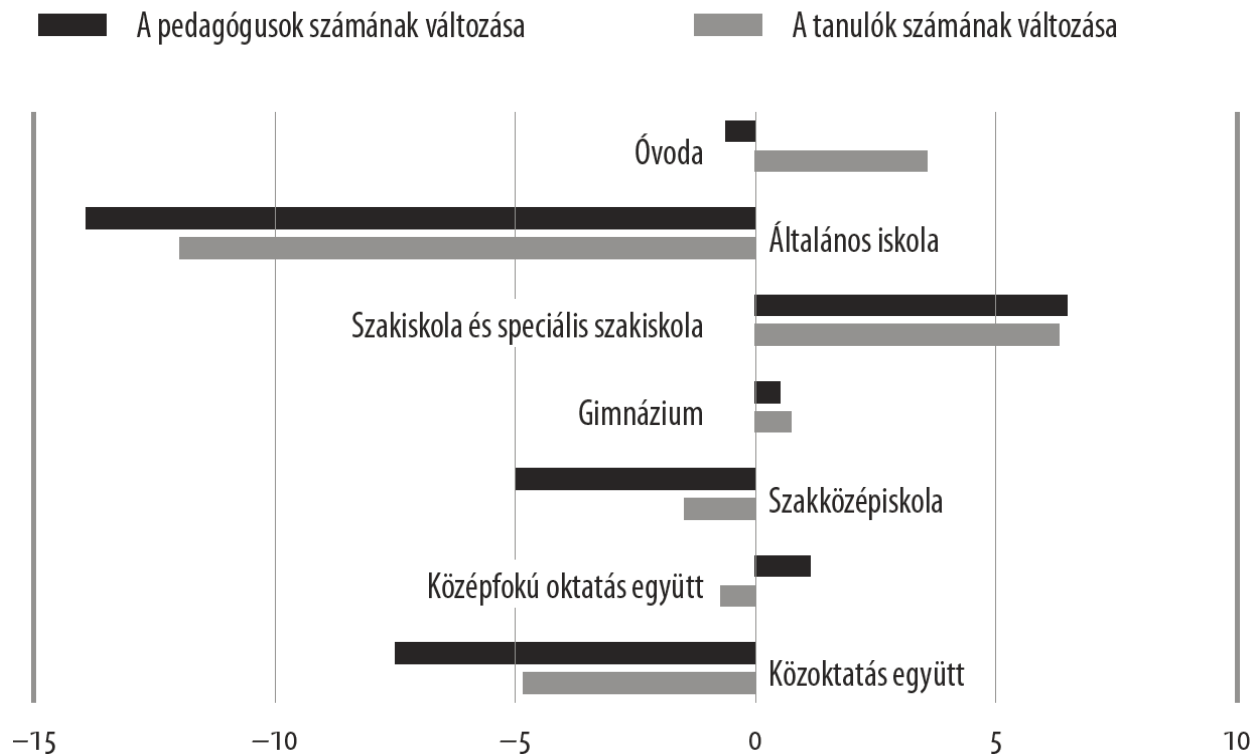
Magyarország köznevelési intézményeiben foglalkoztatott pedagógusok száma

Forrás: KSH

A pedagógusok munkaerő-piaci helyzete II.

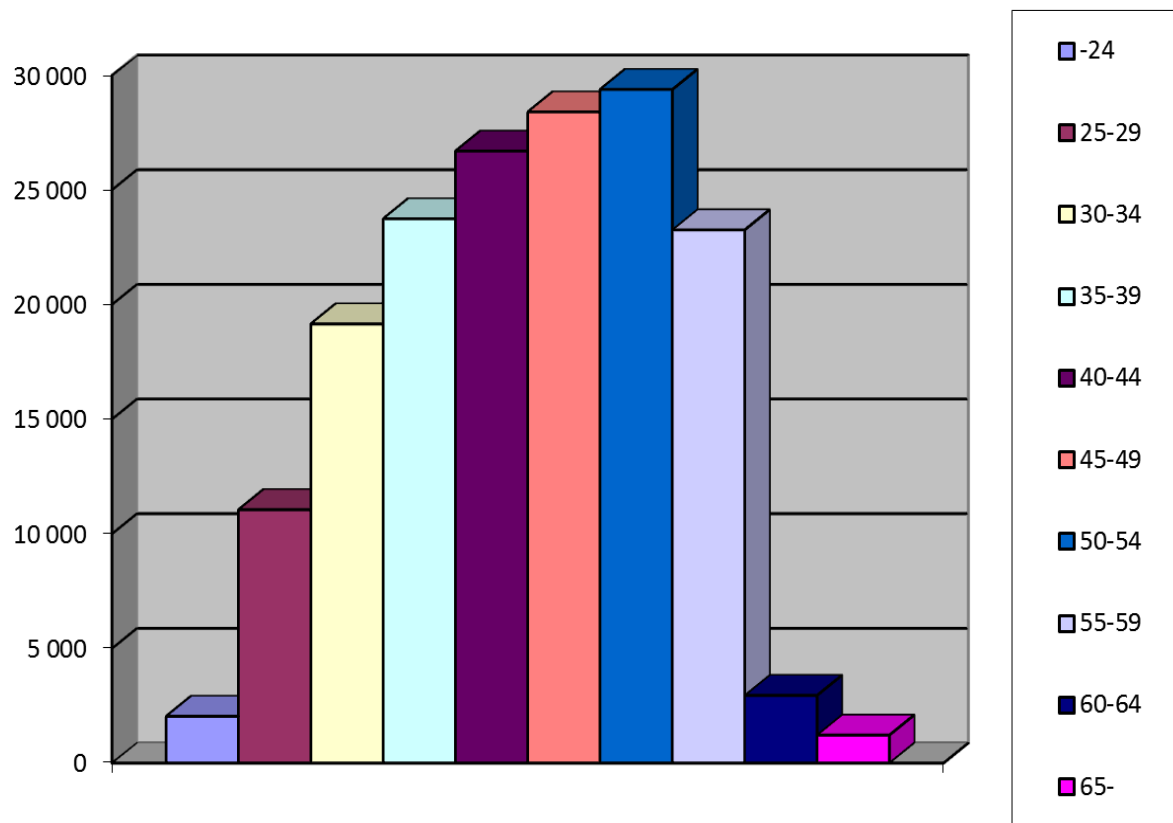
A pedagógusok, illetve a tanulók számának változása a 2005/2006-os tanév, valamint a 2010/2011-es tanév között, százalékos formában

Forrás: Sági Matild – Varga Júlia (2011): Pedagógusok című tanulmányának függeléke alapján.
http://www.ofi.hu/kiadvanyaink/jelentes-2010/28-fugg-pedagogusok?folderID=12988#t_8_3

A pedagógusok munkaerő-piaci helyzete III.

Pedagógusok életkor szerinti megoszlása

Forrás: KIR

A tanárképzésben bekövetkezett változások

- ▶ 1997 → a tanári felkészítés nem tanulói korcsoport függő, hanem generális, ezért a szaktárgyi felkészítéstől eltérően nem indokolt az általános és középiskolai tanárok képzésének tartalmi, aránybéli és kimeneti megkülönböztetése
- ▶ 1999 → Bologna nyilatkozat aláírása → kétciklusú képzési szerkezet 2006-tól, a tanári mesterszakon a szakképzettségek teljesen szabad párosítása, major-minor, féléve összefüggő iskolai gyakorlat, portfólió a záró értékelésben, kompetencia alapúság
- ▶ A 2005 óta eltelt időszak nem bizonyította be, hogy a változtatások érdemben emelték volna a tanári szakma presztízsét. Az viszont egyértelművé vált, hogy a pedagógiai stúdiumok MA szakaszra kerülése, a diszciplináris tárgyak kétciklusú oktatása, eltérő kredit-számú ún. major és minor szakpárokkal, nem igazán szerencsés sem általános pedagógiai, sem a szakmai ismeretek elsajátításának tekintetében
- ▶ 2011 → osztatlan tanárképzés

A tanári munka minőségének problémái

- ▶ A pedagógus hivatás továbbfejlesztésének kérdéskörét elemezve hét fő tényező részletesebb vizsgálata tűnik célravezetőnek
 1. pedagógus kompetenciák
 2. pedagógusképzés
 3. pályára állás
 4. pályán maradás
 5. értékelés és minőségbiztosítás
 6. továbbképzés és szakmai fejlődés
 7. iskolavezetés és iskolai tanári közösség
- ▶ Pedagógus életpálya a fejlesztés többfunkciós eszköze
- ▶ Szakmai támogató rendszerek

Új tanárképzési forma

- ▶ A nemzeti felsőoktatásról szóló törvény, valamint a tanárképzés rendszeréről, szakosodási rendjéről és a tanárszakok jegyzékéről megjelent a **283/2012. (X. 4.) Korm. rendelet** alapján létrejött egy **új tanárképzési forma, az osztatlan tanárképzés**. Ez azt teszi lehetővé, hogy érettségit követően, további alapképzési tanulmányok nélkül kezdje meg valaki a tanárképzést.

Közismereti tanárképzés I.

- ▶ A közismereti tanárképzésben mesterfokozat és tanári szakképzettség osztatlan, kétszakos képzésben szerezhető, amelynek két formája a
- ▶ 4+1 éves tanárképzés és a
- ▶ 5+1 éves tanárképzés jött létre.
- ▶ A plusz egy év a szakmai gyakorlatot jelenti.

- ▶ A tanárszakok egy része indulhat mindkét képzési formában, amely egy három éves, 180 kredites közös képzési szakasszal indul.

Közismereti tanárképzés II.

- ▶ II tanárszakon a 4+1 éves képzésben általános iskolai, az 5+1 éves képzésben középiskolai tanár szakképzettséget lehet szerezni.
- ▶ Amennyiben az adott tanári szakképzettségből van általános iskolai és középiskolai tanárképzés is, akkor a közös három éves alapozó szakasz alatt kell a hallgatónak eldönteni, hogy a két tanári szakképzettség mindegyikét általános iskolai tanárszakként, vagy középiskolait tanárszakként, vagy egyet általános iskolai és egyet középiskolai tanárszakként kívánja e elvégezni.

Közismereti tanárképzés III.

- ▶ A tanárszakok másik része – a nyelvi szakok – csak 5+1 féléves formában, és vannak olyan képzések is – például az erkölcsstan- és etikatanár, a hon- és népismerettanár, az ének-zene tanár és a természetismeret-környezettan tanár – amelyek csak 4+1 féléves formában indulhatnak, illetve vannak olyan tanárszakok is, amelyek csak egy szakterületi mesterszak elvégzése után vehetők fel (filozófiatanár, művészettörténet-tanár).

Közismereti tanárképzés IV.

- ▶ A tanári szakképzettség megszerzésére az adott tanárszak szakterülete szerinti nem tanári mesterszakot követően, újabb oklevelet adó 2 féléves, a tanári felkészítés (a pedagógiai, a pszichológiai, a szakmódszertani, a szakmai gyakorlat) megszerzésére irányuló mesterképzésben is lesz lehetőség.
- ▶ Az alábbi táblázat mutatja be az általános és középiskolai tanárszakok, valamint a vegyes tanárszakok (egy általános iskolai és egy középiskolai szakképzettség) esetén a képzési időt és a megszerzendő kreditek számát érettségire épülő jelentkezés esetén.

Közismereti tanárképzés V.

A közismereti osztatlan tanárképzések szerkezete *	Általános iskolai tanár szakok (mindkét szakképzettség általános iskolai tanár)	Középiskolai tanár szakok (mindkét szakképzettség középiskolai tanár)	Vegyes tanár szakok (egy általános iskolai és egy középiskolai tanár szakképzettség választása)
képzési idő	4+1 év = 5 év	5+1 év = 6 év	4,5+1 év = 5,5 év
megszerzendő kreditek összesen	300 kredit	360 kredit	330 kredit
szakterületi ismeretek együttes kreditértéke a két szakképzettségen	200 kredit (100 kredit/szakképzettség)	260 kredit (130 kredit/szakképzettség)	230 kredit (100 kredit és 130 kredit)
a tanári felkészítés pedagógiai, pszichológiai, szakmódszertani ismeretei és a párhuzamos pedagógiai, tanítási gyakorlatok	50 kredit	50 kredit	50 kredit
az összefüggő, egyéni iskolai gyakorlatból a tanítási gyakorlat	2 félév, 40 kredit	2 félév, 40 kredit	2 félév, 40 kredit

Közismereti tanárképzés VI.

- ▶ Egyes szakok párosítása nem szabad választás alapján történik, hanem az egyes felsőoktatási intézmények döntésén alapul.
- ▶ A hatályos jogszabály melléklete tartalmazza, hogy milyen tanári szakok kerülhetnek meghirdetésre.

Pályaalkalmassági vizsgálat I.

- ▶ Az osztatlan (közismereti, művészeti, szakmai) tanárképzésre jelentkezőknek pályaalkalmassági vizsgálaton kell részt venniük a felvételi eljárás keretében. A pályaalkalmassági vizsgálat célja:
- ▶ a szóbeli alkalmassági vizsgán, a jelölttel való személyes találkozás során, a tanárképzésre jelentkező pályaképéről, személyes motivációiról, habitusáról, kommunikációs készségéről, pedagógiai elképzeléseiről való tájékozódás.

Pályaalkalmassági vizsgálat II.

Az alkalmassági vizsgálat, az alkalmassági vizsga elemei:

1. Pedagógiai témájú szöveg alapján egy konkrét nevelési helyzet értelmezése, véleményezése.
2. A jelölt által szabadon választott pedagógiai jellegű olvasmányról szóló beszámoló értékelése.
3. A jelentkező által előzetesen megküldött motivációs levél alapján beszélgetés a felvételiző pályaelképzeléseiről, karrierterveiről, egyéni életút fejlődési terveiről, arról, hogy miért kíván tanár lenni.

Pályaalkalmassági vizsgálat III.

- ▶ Jelentkezőnek nyilatkoznia kell arról, hogy nincs olyan betegsége, amely akadályozná a felsőoktatási tanulmányainak folytatását, beleértve a közoktatási intézményben a tanulmányai során folytatandó egy éves szakmai gyakorlatát is.
 - ▶ Az alkalmassági vizsgára külön közzétett szakirodalomból készülni nem kell, az alkalmassági vizsga második elemeként meghatározott beszámoló időtartama jelentkezőnként 15-20 perc, amely beszélgetésen az értékelő három fős bizottságot a felsőoktatási intézmény tanárképzésben részt vevő (ahol tanárképző központ működik, ott a központ által delegált) pedagógiai, pszichológiai, szakmódszertani és gyakorlóiskolai szakemberek alkotják. A bizottsági tagok egymástól függetlenül értékelik a jelölt felkészültségét.
-

Köszönöm a figyelmet!